

Anna WANCLAW
ZTW; Wydz. Architektury
Politechnika Gdańska

FRANCISZEK SAPALSKI - PIERWSZY POLSKI PROFESOR GEOMETRII WYKREŚLNEJ

W końcu XVIII wieku G.Monge stworzył podstawy geometrii wykreślnej. Nowa dyscyplina szybko trafiła na ziemie polskie. Stało się to za pośrednictwem matematyka francuskiego J.J.Liveta, który przybył do Polski w 1808 roku i wykładał matematykę i geometrię wykreślną (jako pierwszy w Polsce) w warszawskiej Szkole Wojskowej Artylerii i Inżynierii. Jego zdolnym uczniem okazał się Franciszek Sapalski.

F.Sapalski urodził się 1.04.1791 roku w Warszawie. W latach 1810-11 był uczniem warszawskiej Szkoły Wojskowej Artylerii i Inżynierii, gdzie spotkał się z geometrią wykreślną. Po udziale w kampanii napoleońskiej w 1812 roku wyjechał do Paryża, po dalsze wykształcenie.

Słuchał tam wykładów najwybitniejszych ówczesnych uczonych. Po powrocie do kraju w 1815 roku, powołano Sapalskiego na stanowisko Profesora Geometrii Wykreślnej i Mechaniki na Uniwersytecie Jagiellońskim.

Wkrótce przedstawił rozprawę *O Teorii Stereotomii czyli Geometrii Wykreślnej*. Jest to niewielka rozprawka, która prezentuje nową w owym czasie dyscyplinę, omawia jej zastosowania i podkreśla ogromne znaczenie dla "edukacji narodowej".

Wykłady geometrii wykreślnej prowadzone przez F.Sapalskiego z talentem i znajomością rzeczy, jasno i logicznie, szybko zyskały uznanie i w 1817 roku został mu przyznany stopień doktora nauk wyzwolonych. W roku 1822 wydał pierwszy tom swego fundamentalnego dzieła *"Geometrya wykreślna z zastosowaniem do perspektywy, cieniów, kamieniarstwa, ciesiolki i innych konstrukcyj dla użytku Szkoły Wojskowej Aplikacyjney, tom I, Teorya"*.

Drugi tom dzieła niestety nie ukazał się za życia autora. Z zapowiadanych siedmiu części wyszedł w Krakowie w 1839 roku tylko *"Zastosowań geometryi wykreślnej wedle rozkładu i notat Franciszka Sapalskiego zeszyt pierwszy"*. Zeszyt zawierał wspomnienie o Franciszku Sapalskim i dwa *Zastosowania*, które są właściwie zbiorem zadań, do dzisiaj interesujących, zwięźle zformułowanych, jasno i czytelnie rozwiązanych.

Franciszek Sapalski był człowiekiem czynnym i aktywnym, był członkiem Krakowskiego Towarzystwa Naukowego, w 1823 był dziekanem Wydziału Matematyczno-Fizycznego, w 1825 zasiadał w Senacie Rządzącym (Wolnego Miasta Krakowa). W 1833 przeszedł w stan spoczynku, ale zawsze chętnie służył głosem doradczym, przedkładając służbę obywatelską nad dobro własne. Zmarł w Krakowie 2.04.1838 roku.

Już sam fakt, że Franciszek Sapalski był w Polsce pionierem tej dyscypliny zasługuje na uwagę; bliższa analiza jego poglądów i dorobku wzbudza jeszcze większe dla niego uznanie. Niestety, zdaje się, że postać polskiego pioniera geometrii wykreślnej została dzisiaj zupełnie zapomniana. Powyższa publikacja naprawia więc to zaniedbanie, przybliżając nam sylwetkę profesora i jego dzieła.

FRANCISZEK SAPALSKI - THE FIRST POLISH PROFESSOR OF DESCRIPTIVE GEOMETRY

In the paper a short biography of the pioneer of descriptive geometry in Poland is presented.